

ANALELE PUTNEI

VII

2011

1

SUMAR

CUVÂNT ÎNAINTE..... 5

COLOCVIILE PUTNEI, IX

BOGDAN-PETRU MALEON, Observații privind dobândirea puterii princiare în Moldova epocii ștefaniene.....	7
ȘTEFAN ANDREESCU, Cronica lui Tursun bei despre Ștefan cel Mare. O nouă tălmăcire.....	21
ANDREI PIPPIDI, 1475: atacul otoman asupra Cetății Albe.....	29
ZAMFIRA MIHAIL, Două <i>Liturghiere arhieresti</i> copiate de ieromonahul Ghervasie de la Putna (1676–1677). Preliminarii filologice.....	37
MARIA MAGDALENA SZÉKELY, În jurul datării <i>Liturghierului</i> lui Ghervasie de la Putna (BAR Cluj, ms. sl. 2).....	63
MONAH ALEXIE COJOCARU, Două note privitoare la patrimoniul Mănăstirii Putna.....	91
MONAH IUSTIN TABAN, Portretele egumenilor Mănăstirii Putna. Câteva rectificări.....	123
IEROMONAH DOSOFTEI DIJMĂRESCU, Statutul Cuviosului Daniil Sihastrul la mijlocul secolului al XVI-lea și o posibilă semnificație.....	145
MIHAI-BOGDAN ATANASIU, O danie a lui Iacov Putneanul și semnificațiile ei.....	191
OLIMPIA MITRIC, Inventare bisericești din Bucovina istorică în Arhivele Statului din Cernăuți.....	205
LIVIU PAPUC, Inaugurarea statuii lui Ștefan cel Mare la Iași – moment de efervescentă națională.....	219
SERGIU IOSIPESCU, Mitropolitul Bucovinei Tit Simedrea și Sfânta Mănăstire Putna. (Pe marginea unor noi documente și mărturii).....	299

OVIDIU CRISTEA, O întâmplare din Țara Sfântă a secolului al XII-lea și legenda mamei lui Ștefan cel Mare.....	319
RADU G. PĂUN, Pomenirea lui Ștefan cel Mare la Mănăstirea Hilandar de la Muntele Athos. Mărturii, ipoteze, întrebări	333
ELENA FIREA, Ștefan cel Mare și cultul sfinților locali. Ipoteze de lucru și limitări documentare	351
LUCIAN-VALERIU LEFTER, Despre solidarități și descendențe la boierii lui Ștefan cel Mare. Câteva precizări	369

*

ABREVIERI	377
-----------------	-----

ANALELE PUTNEI

VII

2011

1

CONTENTS

FOREWORD.....	5
THE PUTNA COLLOQUIA, IX	
BOGDAN-PETRU MALEON, Some Remarks on Gaining the Princely Power in Moldavia during Stephen the Great Epoch.....	7
ȘTEFAN ANDREESCU, Tursun Bey's Chronicle on Stephen the Great. A New Translation.....	21
ANDREI PIPPIDI, Cetatea Albă (Akkerman) atacată en 1475.....	29
ZAMFIRA MIHAIL, Deux <i>Missels arhieratika</i> copiés par le hiéromoine Gervais de Poutna (1676–1677). Préliminaires philologiques.....	37
MARIA MAGDALENA SZÉKELY, Autour de la datation du <i>Missel</i> de Gervais de Poutna (BAR Cluj, ms. sl. 2).....	63
MONK ALEXIE COJOCARU, Two Notes on the Patrimony of the Putna Monastery.....	91
MONK IUSTIN TABAN, The Portraits of the Hegumens of the Putna Monastery. Several Observations.....	123
HIEROMONK DOSOFTEI DIJMĂRESCU, The Status of Venerable Daniel the Hermit at the Middle of the 16 th Century and a Possible Signification.....	145
MIHAI-BOGDAN ATANASIU, A Donation from Jacob of Putna and Its Significations.....	191
OLIMPIA MITRIC, Inventaires ecclésiiaux de la Bucovine historique aux Archives de l'État de Tchernovtsy.....	205
LIVIU PAPUC, The Unveiling of the Statue of Stephen the Great in Iași – A Moment of National Effervescence.....	219
SERGIU IOSIPESCU, The Metropolitan of Bukovina Tit Simedrea and the Holy Putna Monastery. (Some New Documents and Testimonies)...	299

OVIDIU CRISTEA, An “Exemplum” from the Holy Land and Ion Neculce’s “O samă de cuvinte”	319
RADU G. PĂUN, The Commemoration of Stephen the Great in the Chilandari Monastery on Mount Athos. Several Observations	333
ELENA FIREA, Stephen the Great and the Cult of Local Saints. Working Hypotheses and Documentary Limits	351
LUCIAN-VALERIU LEFTER, About the Solidarities and the Lineage of the Boyars of Stephen the Great. Several Clarifications.....	369

*

ABBREVIATIONS	377
---------------------	-----

CUVÂNT ÎNAINTE

După un *Te Deum* oficiat în biserica Mănăstirii Putna, în după-amiaza zilei de 14 iulie 2010, într-un spațiu devenit deja tradițional (sala mare a „Casei domnești”), a avut loc ședința de deschidere a „Colocviilor Putnei”, ajunse, în acest an, la cea de-a noua ediție¹. Cadrul a fost foarte potrivit pentru lansarea ultimului număr al „Analelor Putnei”, dar și a volumului colectiv *Pro Bucovina. Repere istorice și naționale*, coordonat de Mihai-Bogdan Atanasiu și Mircea-Cristian Ghenghea și apărut sub egida Centrului de Cercetare și Documentare „Ștefan cel Mare” și a Institutului Român de Genealogie și Heraldică „Sever Zotta”.

Specialiști din București, Cluj, Iași, Suceava, din rândul obștilor monahale de la Putna și Dragomirna, precum și din Franța și-au unit și de această dată eforturile pentru a aduce la lumină sau a pune în valoare izvoare și informații noi legate de domnia, personalitatea și moștenirea lui Ștefan cel Mare, de istoria mai îndepărtată sau mai recentă a Mănăstirii Putna, dar și – pentru prima oară – de trecutul lăcașurilor de cult care au rămas să funcționeze și în timpul stăpânirii austriece a Bucovinei.

Lucrările propriu-zise (22 la număr) s-au desfășurat în patru ședințe, în zilele de 15 și 16 iulie: Bogdan-Petru Maleon, *Observații privind dobândirea puterii princiare în Moldova epocii ștefaniene*; Ștefan Andreescu, *Cronica lui Tursun bei despre Ștefan cel Mare. O nouă tălmăcire*; Andrei Pippidi, *1475: atacul otoman asupra Cetății Albe*; Nagy Pienaru, *Relațiile moldo-otomane. Solia lui Ștefan cel Mare la curtea lui Bayezid II (1485)*; Liviu Pilat, *Cruciada din 1487, moment de cotitură în relațiile moldo-polone*; Sergiu Iosipescu, *O contribuție la istoria militară a Moldovei sub Ștefan cel Mare și Sfânt (1497)*; Zamfira Mihail, *Două manuscrise ale lui Ghervasie de la Putna (BAR, sl. 652 și ANR, mf. Bulg.)*²; Maria Magdalena Székely, *În jurul datării Liturghierului lui Ghervasie de la Putna (BAR Cluj, ms. sl. 2)*; Mihai Mîrza, *Reconstruirea ansamblului monastic putnean în secolul al XVIII-lea. Strădaniile monahilor*; Monah Alexie Cojocaru, *Contribuții la cunoașterea patrimoniului religios al Mănăstirii Putna*³; Monah Iustin Taban, *Portretele egumenilor Mănăstirii Putna. Câteva rectificări*; Ierom. Dosoftei Dijmărescu, *Statutul Cuviosului Daniil Sihastrul la mijlocul veacului al XVI-lea și o posibilă semnificație*; Mihai-Bogdan Atanasiu, *O danie a lui Iacov*

¹ O prezentare a lor a fost de curând publicată de Elena Firea în „Colloquia”, XVIII, 2011, p. 225–227 (facem aici convenita rectificare: în 2010, „Colocviile Putnei” au ajuns nu la ediția a XI-a, ci la cea de-a IX-a).

² Se publică aici, cu un titlu modificat.

³ Se publică aici, cu un titlu modificat.

Putneanul și semnificațiile ei; Olimpia Mitric, *Inventare bisericești din Bucovina istorică în Arhivele Statului din Cernăuți*; Monahia Maria Magdalena Gherghina, *Mănăstirea Dragomirna. 1875–1918*; Liviu Papuc, *Inaugurarea statuii lui Ștefan cel Mare la Iași – moment de efervescentă națională*; Sergiu Iosipescu, *Mitropolitul Tit Simezea și Sfânta Mănăstire Putna (un document neștiut)*⁴; Ovidiu Cristea, *Legenda mamei lui Ștefan cel Mare și o întâmplare din Țara Sfântă a secolului al XII-lea*⁵; Radu G. Păun, *În jurul pomenirii lui Ștefan cel Mare la Muntele Athos. Câteva observații*⁶; Elena Firea, *Ștefan cel Mare și cultul sfinților locali*; Lucian-Valeriu Lefter, *Solidarități moștenite în descendențele boierilor lui Ștefan cel Mare*⁷; Ștefan S. Gorovei, „*Cel Mare*”. *Mărturii și interpretări*.

Respectând ordinea din programul „Colocviilor”, cea mai mare parte a acestor texte⁸ se publică în prezentul număr al „Analelor Putnei”.

Ca de fiecare dată, ultima zi a întrunirii (sâmbătă, 17 iulie) a fost rezervată unei călătorii de studii, la care au luat parte atât autorii comunicărilor, cât și auditoriul, format în cea mai mare parte din monahi putneni și din studenți și doctoranzi merituoși, cu preocupări în domenii apropiate acelorora pe care le promovează Centrul de Cercetare și Documentare „Ștefan cel Mare”. În acest an, au fost avute în vedere atât ctitorii domnești (precum cea de la Milișăuți, ale cărei triste rămășițe sunt în pericolul de a fi distruse complet), cât și biserici de curte construite de dregători moldoveni (Părhăuți și Zaharești). Vizita la câteva biserici din Suceava (Mirăuți, Biserica Domnițelor, Sf. Dumitru – schimonosită de o pictură nouă, care o acoperă pe aceea din vremea lui Petru Rareș – și Sf. Ilie) a beneficiat de pertinentele comentarii și observații ale d-rei Paraschiva-Victoria Batariuc. Dejunul de lucru s-a desfășurat între mărețele și primitoarele ziduri ale Mănăstirii Dragomirna.

Aceeași atmosferă colegială, caldă și destinsă, din care n-au lipsit nici disputele – frecvente și adesea aprinse, păstrându-și, însă, întotdeauna caracterul strict științific –, nici observațiile ironice sau de un umor devastator, a caracterizat și în acest an „Colocviile” desfășurate la Putna.

REDACȚIA

⁴ Se publică aici, cu un titlu ușor modificat.

⁵ Se publică aici, cu un titlu ușor modificat.

⁶ Se publică aici, cu un titlu modificat.

⁷ Se publică aici, cu un titlu modificat.

⁸ Două dintre comunicări (avându-i ca autori pe Nagy Pienaru și Liviu Pilat) au apărut deja în volumul *Putna, ctitorii ei și lumea lor*, București, 2011, iar patru (semnate de Sergiu Iosipescu, Mihai Mîrza, Monahia Maria Magdalena Gherghina și Ștefan S. Gorovei) fie n-au fost predate în timp util, fie se găsesc în stadii care nu îngăduie publicarea lor în acest moment. Ele vor fi incluse într-unul din numerele viitoare ale revistei.